

ББК 63.2
УДК 8Н(С53)
378

Ҳ. ЗОИРОВ

БАҲСЕ ДАР АТРОФИ ХУТУТИ МАКОТИБИ ТОИСЛОМИИ ФОРСӢ

Бино ба ахбори сарчашмаҳо дар даврони тоисломӣ, махсусан дар замони ҳукумати Сосониён дар хатти форсӣ аз ҷониби дабирони девон равише махсус ба кор мерафт. Дар асари рушди ҳунари нависандагӣ гунаҳои мухталифе аз хатти форсӣ ба миён омаданд, ки баъзе аз онҳо аз лиҳози ҳусни хат ва зебӣ дар радифи ҳунари наққошӣ қарор гирифтанд ва бархе аз онҳо аз роҳи тафаннун, риояти таносуб ва балоғати калом, ҳамчун номаҳо ва расоил ба навиштаҳои ғайриоддӣ ихтисос ёфтанд.

Дабирони тоисломии Эрон барои ҳар як навишта хатти махсус доштанд ва котибони девонро зарур буд, ки ба таври қатъ онро риоя созанд. Ибни Надим дар китоби хеш аз гуфтаи Ибни Муқаффаъ ҳафт навъи хатро номгӯ карда ва гуфтааст, ки панҷ навъи онҳоро бевосита худ дида, вале ду навъи онро надидааст. Хутуте, ки Ибни Надим дида ва васф кардааст инҳоянд:

1) **Диндабира**- хате, ки эрониён махсус барои навиштани «Авасто» ба кор мебурданд.

2) **Гашта**- дар забони арабӣ ба сурати «алкастач» омада ва он хате будааст дорои бисту ҳашт ҳарф ва бо он аҳдҳо, фармонҳоро менавиштаанд. Гӯянд, ки нақши мӯҳрҳои шоҳони Эрон, сиккаҳои динор ва дирҳам ва ғ. бо ин навъи хат будааст.

3) **Нимгашта** – гоҳе онро «нимкастич» низ хонанд ва ин хат дорои бисту ҳашт ҳарф буда, осори тиббу фалсафаро бо он менавиштаанд.

4) **Нома дабира ва ҳом дабира** – ба арабӣ онро «китобатуррасоил» гӯянд ва он дорои сию се ҳарф буда ва барои навиштани умум ва ҳамаи аснофи мамлакат ба ҷуз подшоҳон ба кор мерафтааст. Гӯё ин хат бидуни нукта буда, бархе аз калимоти он ба забони қадими сурёӣ навишта мешуда ва мардуми Бобул ба он тақаллум мекардаанд.

5) **Роздабира** – хатте махсуси шоҳон буда ва одатан подшоҳон номаҳои маҳрамонаи худро ба мулуки дигар бо ин хат менавиштаанд. Гӯянд, ки ин хат дорои чихил ҳарф ва савт буда, ҳар як аз ин ҳуруф ва савтҳои он шакли шинохташудае дошта ва дар он ҳеҷ калимаи набатӣ (сурёӣ) мавҷуд набудааст.

Ва аммо ду хатти дигаре, ки Ибни Муқаффаъ ривоят карда, вале соҳиби «ал-Фехрист» онҳоро надидааст, инҳоянд:

6) **Вишдабира** (ويش دبیره) – гӯё хатте будааст, ки бо он истилоҳоти пешгӯӣ, шаршари об, танини гӯш, ишораи чашм, имо, ғамз ва монанди инҳоро баён мекардаанд. Аз ахбори Ибни Надим равшан мешавад, ки ин навъ хатро касе аз ҳамзамононаш надида ва аз муосиронаш касе набуда, ки бо ин хат нависад.

7) Шоҳдабира – хатте махсуси шоҳон буда ва бино ба қавли Ибни Надим танҳо подшоҳони Эрон дар мукотиботи байни худ онро ба кор мебардаанд ва соири аҳли мамлакат барои он ки аз асрори онон пай набаранд, аз омӯхтани ин навъи хат манъ мешудаанд.

Ибни Надим пас аз баёни ҳафт хатти мазкур мегӯяд, ки эронӣро хатти дигаре ҳам буда, ки онро «рос саҳрия» (راس سهريه) мегуфтанд ва бо он мантиқ ва фалсафаро менавиштаанд.

Хулоса, хутуте, ки Ибни Надим зикр намуда, бо иловаи навъи охир(рос саҳрия) ҳашт навъ аст. Аз онҳо панҷ навъи хат то замони Ибни Надим мавҷуд буда ва муаллифи «ал-Феҳрист» бевосита онҳоро дидааст, аммо се навъи охир дар аҳди зиндагии ӯ аз миён рафта ва ё агарчи мавҷуд буданд, бо чашми худ надидааст(р.к: 2, с. 22-25; 5, с. 44- 45).

Устод Маликушшуаро Баҳор дар поёни гуфтори дувуми китоби хеш зайли унвони «Санади тоза» аз нусхаи қадимаи «Китобу-т-танбеҳ ӯало хуруфи-т-тасҳиф»- и Ҳамза ибни Ҳасан ёд намуда мегӯяд, ки маълумоте, ки дар ин китоб дар хусуси анвои хутуту ақлом ва санъати китобати порсийи аҳди сосонӣ оварда шудааст, аз ривояти Ибни Надим фарқ мекунад. Ҳини омӯзиш, муқоиса ва таҳқиқ моро низ маълум шуд, ки ахбори Ибни Надим аз ахбори Ҳамза ибни Ҳасан фарқ мекунад. Аммо чиҳати дурӣ аз итолаи калом мо аз баҳс дар ин мавзӯ худдорӣ карда, бо баёни мухтасари нақли М. Баҳор иктифо намуданро савоб медонем ва бар он боварем, ки хонандаи хушманд худ ба осонӣ тафовути ин ахборро фаҳм хоҳад кард.

Аз тарҷума ва нақли М. Баҳор маълум мешавад, ки муаллифи китоби мазкур – Ҳамза ибни Ҳасан аз Муҳаммад ал-Муайяд маъруф ба Абечаъфар ал-Мутаваккилӣ ривоят намудааст, ки эронӣ дар замони ҳукумати хеш ҳафт навъ китобат доштаанд, ки асомии онҳо чунин будааст:

- 1) Рам дафира (رم دفيره)
- 2) Гашта дафира (گشته دفيره)
- 3) Нимгашта дафира (نيم گشته دفيره)
- 4) Фраварда дафира (فرورده دفيره)
- 5) Роз дафира (راز دفيره)
- 6) Дин дафира (دين دفيره)
- 7) Васф дафира(وسف دفيره) (1, с. 128-129).

Лозим ба зикр аст, ки шарҳи ин хутут низ то андозае аз ҳам тафовут доранд. Бино ба ахбори соҳиби «Китобу-т-танбеҳ», маънои «рам дафира» китобати ҳамагонӣ ва омма будааст. Аммо М. Баҳор ба дурустии ин истилоҳ шак дорад ва бар он ақида аст, ки, эҳтимол, дар асл он «ҳом дафира» буда ва Ибни Надим низ онро «ном дабира ва ҳом дабира» хондааст. «Гашта дафира» китобати тағйирёфта ва «нимгашта дафира» китобатеро мехондаанд, ки нима аз он тағйир ёфта бошад. Маънои «фраварда дафира» китобати расоил будааст ва дар забони паҳлавӣ «фравартак» ба маънии маншур ва расоили подшоҳӣ ба кор мерафтааст. Маънои «роз дафира» китобати асрор ва тарҷумаҳо, маънои «дин дафира» китобати дин буда ва ба он осори диниро менавиштаанд. Аммо маънои «васф дафира» чомеъи китобатҳо аст ва он китобате будааст муштамил

бар луғоти умам аз руму қибту барбар ва ҳинду чин ва турку набат ва араб (1, с. 128-129).

Бино ба ривояти Ҳамза ибни Ҳасан, манқул аз Абечаъфари Мутаваккили китобати омма ба 28 қалам нигошта мешуда ва саноати китобат низ дорои асмои мухталиф будааст. Чунонки М. Баҳор онро ба таври зер тарҷума ва нақл кардааст:

«Китобати омма, аз ин миёна ба бисту ҳашт қалам навишта мешудааст ва ҳар қаламе аз ин ақлом исме алоҳида дошта, чунонки дар хатти арабӣ ва хатти таҷовид ва хатти таҳрир ва хатти таълиқ ин маънӣ машҳуд аст.

Ва саноати китобат. Назди Эронӣён дорои асмои мухталифа буда ва ҳар номе лозим малзуми фанне аз табақоти аъмол ва бисёре аз асмои мазкур фаромӯш шуда ва он чӣ аз онҳо ба ёд монда, чунин аст:

доз дафира (داد دفيره), шаҳр ҳамор дафира (شهر همار دفيره), қазақ ҳамор дафира (كذه همار دفيره), қанҷ ҳамор дафира (كنج همار دفيره), оҳур ҳамор дафира (أهر همار دفيره), оташон ҳамор дафира (اتشان همار دفيره), равонақон ҳамор дафира (روانگان همار دفيره).

Аммо доз дафира – китобати аҳқом ва ақзия буда ва саҳр ҳамор дафира (дар боло шаҳр ҳамор дафира омадааст-З.Ҳ.) – китобати байтулхироч ва ҳазаҳ (حذه) ҳамор дафира (дар фавқ қазақ омадааст-З.Ҳ.) – китобати ҳисобдорӣ дар бораи подшоҳ ва ганҷ ҳамор дафира (дар боло қанҷ ҳамор дафира омадааст-З.Ҳ.) – китобати ҳазоин ва оҳур ҳамор дафира – китобати истаблот (اصتبلات) ва оташон ҳамор дафира – китобати ҳисобдорӣ оташқадаҳо ва равондор ҳамор дафира (болотар равонақон ҳамор дафира омадааст ва М. Баҳор равонақонро асл медонад – З.Ҳ.) – китобати авқоф будааст.

Ва қуз ин ки гуфта шуд, китобатҳое дигар ҳам доштаанд, ки номи онҳо аз миён рафтааст ва боқӣ намондааст. Ва порсийён ин ҳафт қаламро, ки ном бурдем, дар китобат ба қор мебурданд, ҳамчунонки дар мантиқ ва гуфтугӯ панҷ қисм лаҳҷаро ба қор мебурданд, ки паҳлавӣ ва дарӣ ва форсӣ ва хавзӣ (خوزى) ва сурёнӣ бошад, ило охир» (1, с. 129- 130).

Устод Муҳаммад Муҳаммадӣ ахбори мазқури Ҳамзаи Исфажониро, ки дар китоби «Сабқиносия»-и М. Баҳор омадааст, бо ривояти Ибни Надим муқоиса намуда, умумият ва тафовути онҳоро батафсил баён намудааст, ки моро аз қиёси ин ду ривоят бениёз месозад (р.к: 5, с. 45- 46).

Аз хатти махсуси дабирони тоисломии Эрон сарчашмаҳои дигар низ маълумотҳои мухтасар додаанд. Чунончи, соҳиби «Муъҷаму-л-булдон» мегӯяд, ки дар аҳди Сосонӣён дар Решаҳр (Ревардашер) (ريواردشهر / ريشهر) ном ноҳияи қўчаке аз вилоёти Арҷон ҷамоате аз нависандагон зиндагӣ мекарданд, ки ба хатти гаштаг кутуби марбут ба илми тиббу нучум ва фалсафаро сабт менамуданд ва он тоифаро гаштаг дафтaron мехонданд. Яъне онҳо дабироне буданд, ки матолибро ба хатти гаштаг менавиштанд (4, с. 433- 434).

Аз ахбори сарчашмаҳои мавҷуда маълум мешавад, ки хутути тоисломии Эрон аз лиҳози адади ҳуруф ва савт низ аз ҳам тафовут доштаанд. Аз ин ҷо маълум мегардад, ки донистану нигоштани ҳар як навъи хат дониши махсус мехоста ва, ба эҳтимоли қариб ба яқин, камтаре аз дабирон буданд, ки дар

хондану навиштани ҳамаи хутут маҳорат доштанд. М. Муҳаммадӣ дар така бар ахбори Масъудӣ аз махсусиятҳои хатти авастой чунин хабар медиҳад:

«Масъудӣ дар «ат-Танбеҳ ва-л ишроф» пас аз баёни ин ки китоби «Авасто», ки Зардушт овард, дорой бисту як сура ва ҳар сурае дар дувист varaка буд, гӯяд: Ва адади ҳуруф ва асвоти он шаст ҳарф ва савт буд ва ҳар ҳарф ва савте як шакли хос ба худ дошт. Баъзе аз онҳо ҳарфҳои буданд, ки такрор мешуданд ва баъзе ҳам ҳарфҳои буданд, ки соқит мешуданд. Зеро ихтисос ба забони «Авасто» надоштанд. Ва Зардушт ин хатро эҷод кард ва мачус онро «дин дабира» мехонанд, яъне китобатуддин ва китоби «Авасто» дар дувоздаҳ ҳазор пӯсти гов ва бо қазибҳои заррин (بفضبان الذهب) (бо шоҳҳои заррин, минавӣ) канда ва навишта шуд, ба забони фурси қадим ва «имрӯз касеро наmeshиносем, ки он забонро бидонад». Устои фақид Мучтабо Минавӣ (дар қисмати тавзеҳоти «Номаи Тансар»- З.Ҳ.) пас аз нақли ин иборати Масъудӣ навишта: «Ва наздик ба яқин аст, ки муроди ӯ хат ва забони порсии ашконӣ ё сосонӣ нест; зеро порсӣ ва паҳлавӣ дар замони Масъудӣ ҳанӯз хонданӣ буда, пас мурод бояд хатти мехӣ ва забони авастой бошад» (5, с. 46- 47).

Носирҷон Салимов низ дар мақолаи «Авасто ва насри тоисломии форсу тоҷик» мухтасар аз мақоми баланди донишу фарҳанг дар даврони сосонӣ, пайдоиши хатти авастой ва аҳамияту нақши он дар рушди насри арабӣ сухан намуда мегӯяд:

«Дар ин даврон ҷомеаи Эрон аз ҷиҳати саводу дониш ва фарҳанг ҷомеаи пешрафтае буд. Иншою таълиф дар тадрису таълим, тарвиҷи афкори мазҳабӣ, наشري илму дониш, қонеъ гардонидани хоҳишҳои завқию маърифатӣ ва муросилоти шахсию давлатӣ ба ҳадди камол сайқал ёфта ва кор хӯрда буд. Ихтирои алифбои махсусе барои сабти «Авасто» аз мақоми хеле баланди ҳунари таълиф ва дониши филологӣ шаҳодат медиҳад. Аҳамияти ин маданияти иншо ва таълиф дар инкишофи ҳунари дабири дар ду- се асри аввали хилофат ончунон бузург буд, ки асоси насри адабӣ ва бадеии араб гардид» (6, с. 31).

Аз баҳсҳои фавқ метавон ба ин натиҷа расид, ки осори насрии аҳди сосонӣ, баҳусус номаҳои дарборӣ ба чанд навъи хат навишта мешуданд. Ибни Надим ба нақл аз Ибни Муқоффаъ мегӯяд, ки эронӣро ҳафт навъи хат будааст. Ҳамзаи Исфаконӣ низ ба нақл аз Абҷаъфари Мутавакқилӣ ҳафт навъи хат доштани эронӣро тоисломиро изҳор доштааст, ки аз ривояти соҳиби «ал-Фехрист» фарқ мекунанд. Аз ин ҷо маълум мешавад, ки теъдоди хутути тоисломии Эрон на ҳафт навъ, балки бештар аз он будааст. Аммо, ба эҳтимоли наздик ба яқин, аз ҷумлаи хутути мавҷуда се навъи он ривочи бештар доштааст, ки онҳо хатти паҳлавии сосонӣ, хатти оромӣ, ки бештар дар навиштани номаҳо ва расоил ба кор мерафт ва хатти динӣ, ки «Авасто»-ро бад-он навиштаанд, мебошанд.

Бино ба ахбори аксари сарчашмаҳои, ки дар қарнҳои нахустини исломӣ таълиф шудаанд, пас аз пирӯзии арабҳо низ дар сарзамини Эрон хатти паҳлавии сосонӣ ба кор мерафт ва дабирони девон, ки аксар эронитабор буданд, номаҳо ва асноди девон ба ин хат менавиштанд. Гӯянд, ки то замони Ҳаҷҷоч ибни Юсуфи Сақфӣ асноди девонии Ироқ низ ба хатти паҳлавии сосонӣ навишта мешуд ва сипас хатти арабӣ ҷои онро гирифт. Аз ин пас хатти паҳлавии сосонӣ

хоси мӯбадон шуд ва онон номаҳо ва матолиби диниро бо он хат менавиштанд (3, с. 25- 26).

Забони осори аҳди Сосониён забони паҳлавии сосонӣ буд. Баъзе аз муҳаққиқон паҳлавии сосониёро «паҳлавии чанубӣ» низ хондаанд. Аммо ин забон аз забони паҳлавии ашконӣ, ки қабл аз даврони ҳукумати Сосониён дар қор буд, фарқ мекунад.

Аксари осоре, ки аз даврони тоисломӣ ба ёдгор мондаанд, ба забони паҳлавии сосонӣ аст ва, ба эҳтимоли наздик ба яқин, бештари осори форсии эронӣ, ки имкони мутолааи он барои дабирону нависандагони араб фароҳам буд ва ба адабиёти арабӣ таъсир гузошт, ба забони паҳлавии сосонӣ буданд.

Лозим ба зикр аст, ки осори тоисломии Эрон, баҳусус осори адабие, ки ба забони паҳлавии сосонӣ навишта шуда буданд, ҷиҳати рушди забон ва адабиёти арабӣ хидмати беназир намудаанд. Исо ал- Оқӯб ба ин маънӣ ишора намуда мегӯяд:

«Чун моддаи аввалияи фарҳанги Эрон ба либоси забон ва баёни араб даромад, шоирон ва нависандагони арабзабон ба омӯхтан ва андӯхтани он пардохтанд ва ба ин васила андешаи худро оростанд, донишашонро густариш доданд, шеваҳои суханпардозии худро полуданд ва ба сабки баёнашон зебӣ бахшиданд» (3, с. 301- 302).

Мурод аз фарҳанги Эрон, ки ворида забону баён ва осори араб шуд, осори адабии Эрон ва ҳамчунин номаҳо, аҳдномаҳо, маншурҳо, тавқеъҳо, панднома ва васиятномаҳо мебошанд, ки омӯзиши онҳо дар пешрафти фанни нависандагии арабҳо кӯмаки бемисл ва бесобиқа кард. Дар қарнҳои аввалии пирӯзии арабҳо аз болои аҷам дабирон ва нависандагони араб ба омӯзиш ва ҳифзи номаҳо ва тавқеъҳои форсӣ рӯй намуданд. Шоҳон аз мураббӣён ва муаддидон талаб мекарданд, ки фарзандони онҳоро дар қатори китоби муқаддаси Қуръон «Аҳди Ардашер» ва расму оини номанигории форсӣ омӯзанд.

Кӯтоҳи сухан, хидмати осори пешазисломии форсӣ, хосатан номаҳо, маншуру тавқеъоти форсӣ ва ҳам дабирони эронинаҷод дар пешрафти фанни нависандагии араб шоистаи шинохт ва кадр аст. Чун ин ҳама осори пурбаҳо дар манобеъи арабӣ фаровон омадаанд, аз арзиш ва аҳамияти беназири онҳо назди арабҳо хабар медиҳанд. Ҷиҳати ошноии бештар бо расми номанигории пешазисломии форсӣ ва ҳам ошноӣ бо мақом ва ҳунари нависандагии дабирони аҳди сосонӣ мо бояд ба манобеи аҳди аввали аббосӣ рӯй кунем, ки маводи пурбаҳоро дар худ гунҷондааст. Зеро дар ин давра аксари осори тоисломии форсӣ бевосита аз асли паҳлавӣ ба забони арабӣ тарҷума шудаанд.

Пайнавишт:

- 1. Баҳор, Муҳаммадтақӣ. Сабкишиносӣ ё таърихи татаввури насри форсӣ. Иборат аз се ҷилд. Ҷилди аввал. – Техрон: Заввор, 1386. - 496 саҳ.*
- 2. Ибни Надим, Муҳаммад ибни Исҳоқ. Китобул феҳраст. Тарҷумаи Ризо Таҷаддуд. Техрон, 1381. сию чор+854 саҳ.*
- 3. Исо ал-Оқӯб. Таъсири панди порсӣ бар адаби араб. Мутарҷим Абдуллоҳ Шарифии Хучаста. – Техрон: Ширкати интишороти илмӣ ва фарҳангӣ, 1374. - 337 саҳ.*

4. Кристенсен, Артур. Эрон дар замони Сосониён: Таърихи Эрони Сосонӣ то ҳамлаи араб ва вазъи давлат ва миллат дар замони Сосониён. Тарҷумаи Рашид Ёсамӣ. – Техрон: Нигористони китоб, 1383. - 562 саҳ.
5. Муҳаммадӣ, Муҳаммад. Таърих ва фарҳанги Эрон дар даврони интиқол аз асри Сосонӣ ба асри исломӣ. Ҷилди панҷум: Низоми девонӣ ё созмони молӣ ва идорию сосонӣ дар давлати хулафо. – Техрон: Тӯс, 1380. - 464 саҳ.
6. Салимов, Н. Авесто ва насри тоисломии форсу тоҷик// Нахустқомуси миллат. – Хучанд, 2001. саҳ. 22-34.
7. Фарҳанги муосири форсии яқчилдӣ. Таълифи Фуломхусайн Садрии Афшор, Насрин Ҳакамӣ, Настаран Ҳакамӣ. -Техрон: Фарҳанги муосир, 1382. –бисту чаҳор+1354 саҳ.
8. Фарҳанги забони тоҷикӣ. Иборат аз ду ҷилд: Ҷилди 1. 952с., Ҷилди 2. -952 с.- Москва: Советская энциклопедия, 1969.

Reference Literature

1. Bakhor Mukhammantaki. *Statistics or History of Persian Prose Formation. Volume 1.* – Tehran: Zavvor, 1346. – 496pp.
2. Ibni Nadim, Mukhammad ibn Iskhok. *The Book of Catalogues. Translation by Rizo Tadjaddud.* – Tehran, 1381. *The thirty fourth*+854pp.
3. Iso al-Okub. *Influence of Persian Edifications upon Arabic Literature. (Translated by Abdullakh Sharaffii Khudjasta.* –Tehran: *scientifico-cultural publishing company*, 1374. - 337pp.
4. Christensen Arthur. *Iran in the Epoch of the Sasanides. History of the Sasanides` Iran before Arabian Intrusion and the Plight of State and Nation in the Epoch of the Sasanides / Traslated by Rashid Asami.* –Tehran: *Book Gallery*, 1383. -562pp.
5. Mukhammadi Mukhammad. *History and Culture of Iran in the Epoch of Transition from the Sasanides` Era to Islam. Volume 5: Structure of Statal Management, Financial Formation and Sasanides` Governance in the State of Califs.* –Tehran, Tus, 1380. -464pp.
6. Salimov N. *Avesto and Pre-Islamic Persian-Tajik Prose. The first National Encyclopaedia.* – Khujand, 2001. –pp.23-24.
7. *Modern Persian Dictionary. Compilers: Gulom Khusayn Sadrii Afshor, Nasrin Khakami, Khastaran Khakami.* – Tehran: *Modern Dictionary*, 1382. – 1354pp.
8. *Dictionary of the Tajik Language. In 2 volumes.* –Moscow: *The Soviet Encyclopaedia*, 1969.

О почерках школ доисламской персидской эпистографии

Ключевые слова: виды доисламской письменности, язык писем, Ибн Мукаффаъ, ал-Фехрист- Ибн Надима, «Китобу-т-танбех», Сасаниды

В статье речь идет о видах письменности, которые секретари (дабирони девон) министерств использовали во время написания писем. Автор статьи, опираясь на данные надёжных источников, делает краткий обзор развития жанра эпистографии в эпоху Сасанидов, его особенностей, языка и стиля прозы доисламской литературы, вклада дабиров (секретарей) иранского происхождения в становление и развитие арабского письменного дела (ремесла). Из исследования

выясняется, что в эпоху Сасанидов секретари (дабирон) для написания различных писем (эпистографий) использовали разные виды почерков, которые различались между собой и внешне, и с точки зрения использования алфавита и характерных форм указания на гласные буквы (харакаты).

On Handwritings of the Scholars of Pre-Islamic Persian Epistolography

Key words: *types of pre-Islamic script, language of letters, ibn Mukaffa, al-Fekhris-ibn Nodima, “Kitobu-t-tanbekho”, the Sasanides*

The article dwells on the types of script (handwritings) used by secretaries (dabironi devon) of ministries. The author of the article proceeding from the data of reliable originals makes a brief review of the epistolography of genre development in the epoch of the Sasanides, its peculiarities, style and language of the pre-Islamic prose, contribution of dabirs of Iranic origin into the formation and development of Arabic script (craftsmanship). It is ascertained that for epistolography dabirons used different types of handwritings which differed both outwardly and from the point of view of alphabets and characteristic forms of indication to vowels (kharakats).

Роҷеъ ба муаллиф:

Зоиров Ҳалимҷон, номзади илмҳои филология, дотсенти кафедраи адабиёти классикии Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи акад. Б. Гафуров (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хучанд), e-mail: z.halimjon@mail.ru

Сведения об авторе:

Зоиров Халимджон, кандидат филологических наук, доцент кафедры классической литературы Худжандского государственного университета им. акад. Б. Гафурова (Республика Таджикистан, г. Худжанд), e-mail: z.halimjon@mail.ru

Information about the author:

Zoirov Khalimjohn, Candidate of philological sciences, Associate Professor of Khujand State University named after academician B. Gafurov (Tajikistan, Khujand); e-mail: z.halimjon@mail.ru